



Бүгү чурттарнын пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 271 (12971)

1985 чылдың ноябрь 22, пятница

1925 чылда
үндүзлөттүгү

Өртүз 3 копейк

СЭТА-ның аыңнады

КОСМОНАВТЫЛАР ЧЕРДЕ ЭЭП КЕЛГЕН

Орбитаның «Салют-7» — «Союз Т-14» — «Космос-1686» эртем-инженер ком-
плексинин экипажы — космонавтылар Владимир Васютин, Виктор Савинков бол-
гаш Александр Волков — 1985 чылдың ноябрь 21-де Москваның-биле 13 шак 31
минута турда, Черде ээп чедип келген.

«Союз Т-14» корабляның кудулап балар ашпаарды айткан ракетага — Дже-
каган хоорайда муруну-чөөн талаа 180 километр черге холушкан.

Экипаж ийи ай иштиде ужуушкунуң үезинде Чер кырын болтам атмо-
сферамы шикчилериниң улуг кемчөөдиг шикчиле ажалдарын, астрофизиктер,
технологтер болтам техниктер, медицина-биологтер шикчилериниң
кылып чурткан.

Орбита комплексинин космонавтыларын уругу-чөөдиг ужуушкуну Вла-
димир Васютиниң аарааны-биле болтам ону стационарлыг байдалдарда эмгек-
терге чутула апарганы-биле холбаттыр соваткан.

В. П. Савинков болтам А. А. Волковтун кадымын байдалы ийи.
Орбитаның «Салют-7» — «Космос-1686» комплексиниң автоматтыг чурум-биле
ужуушкуну уругу-чөөн турар.

КАДЫ КЫЛГАН СОВЕТ-АМЕРИК МЕДЕГЛЕЛ

Аразында дугуржуу ала-
ның алаура СЭКП ТК-ның
Чингине секретари М. С.
Горбачев биле Американың
Каттышкан Штаттарының
Президенти Р. Рейган
1985 чылдың ноябрь 19—21-
де Женевега ужуражыш-
кын эрттирген. Ужура-
жышкыныкка барганыр: со-
вет талаада — СЭКП ТК-
ның Политбюро кежигүү,
СССР-ниң даштыкы херек-
тер министри Э. А. Шевар-
надзе, СССР-ниң даштыкы
херектер министри бирги
оралкычы Г. М. Корниен-
ко, СССР-ниң АКШ-та элчи
А. Ф. Добрынин, СЭКП
ТК-ның Пропаганда килдиз-
ниң эртелекчи А. Н. Яков-
лев, СЭКП ТК-ның Делег-
ияның эртелекчи Л. М.
Замiatин, СЭКП ТК-ның
Чингине секретари дуу-
лаакчы А. М. Александр-
ов, Америк талаада —
АКШ-тын курне секретари
Дж. Шульц, Ак бажының
ажылдакчылар аппараты-
ның удуруткучу Д. Риган,
АКШ-тын Президентиң
национал аймак чок чорук
талаа-биле дуулаакчы Р.
Макфарлейн, АКШ-тын
СССР-де элчини А. Хартман,
Президентиң болгаш ку-
руне секретарының боо-
чосектериң кызыгаарлар
айтыргаларың талаа-биле
тускай чөвүлелиң П.
Нитце, курне секретари-
ның оралкычы Р. Ридж-
уэй, Президентиң тускай
чөвүлелиң Дж. Матлок.

Санаал оналдар согуш-
кунуң үезинде совет-америк
харылааларың болгаш
амгы үезин дегелей байла-
лың кол айтыргаларың
бүтү талаага чутулашкан.
Чутулашкан чорукчулар
ажыкты болгаш чок болгаш
кол айтыргалар дугайың
шынчын чорудалар хем-
эр артып турар.

СССР-ниң болгаш АКШ-
тын нитилел-политиктер
системаларыңа база деле-
гей айтыргаларың оларны-
кычар көрүңде ылгадар-

арамыкка яролут алы ала-
— кылдыг-даа дайыны бол-
дурбааның эрежок чуту-
лазы олар база оналдар
демеделген. Шериг күчү-
нүк талаа-биле артык күш-
түг болурукка олар чүткүс.
Яролут болгаш космос
чөпсектериң талаа-биле
делегей байдалың калык-
шың дугайында олар чө-
шөрешкен. Оң-биле хол-
баттыр ийи тала турар
айтыргалар дугайың
чорукчуларын ала-
галарың дилеп тывар деп
оларның шынчын чүткү-
күскен доктаамал чуту-
лажыгың чутулазын ба-
дыткан.

СЭКП ТК-ның Чингине се-
кретари биле АКШ-тын
Президентиң чорукчу кел-
үеде база дагы ужуражы-
шкын дугуржуу алган. Оң-
биле холбаттыр Совет Эви-
ленин келер дугайында
СЭКП ТК-ның Чингине се-
кретариң чалааларың
АКШ-тын Президентиң ху-
лап алган. Американың
Каттышкан Штаттарының
Президентиң чалааларың
СЭКП ТК-ның Чингине
секретари бодуңуң талаа-
да хулап алган. Ол аян-
чоруктарың организаста-
рың айтыргаларың бол-
гаш хуулааларың дипломат-
тыг шугунар-биле дугур-
жуу алдыр.

Чамдык тодаргай айты-
ргалар дугайың ужура-
жышкын үезинде дугур-
жуушкунар чедип алды-
ган, оларны моон адаанда
таймиллаан.

Аймак чок чоруктуң ай-
тыргаларың талаага чуту-
лажыкты көргөн, таймил-
лаанга херекке СССР-ниң
болгаш АКШ-тын олаа ха-
рымсаларың мекереп бай-
лышкан, яролут дайың ка-
жал-дай кыптыгың эгелезе
ужурут, алаа тилкелер
турар болбас дээрине ме-
делеп тур. СССР-ниң болгаш
АКШ-тын аразында калды-
г-даа мекерепшкын калып-
тыг урукчуларың болурун
хулап көрүшканы, оларны

харылааның шугунар сай-
ырайткычкыны мышкан,
ол угламышкына чоокта
калдыганы кылды бажы-
ны олар сеткил ханышкыны
биле демеделген.

Яролут чөпсекти неперте-
рес дугайында керөөге СССР-
ниң болгаш АКШ-тын шы-
чызын, непертепезиниң чу-
румук еске чурттар-биле ка-
ды бажыгларыңа, керөөниң
киржикчилериниң бөдүүн
кабартарыңа аргазы-биле
оң доштини улам-на бед-
деринге оларның сонуурга-
ларың күтүскен, а тодар-
галарың: боо-чөпсектериң
космоска эйлере тургузуу-
кунуң болдурбааның болгаш
ол эйлере бодуруткунуң

Черге сокардың, яролут
боо-чөпсектериң кызыгаар-
ларың база кызыраарың,
стратегтиг таарымчалыг
байдалың бажыгларың ба-
рымаалаашканы, ол чуту-
лажыкшыңага ажалды
дугурдуларың олар чө-
шөрешкен.

Согуу үеде Совет Эви-
ленин болгаш АКШ-тын
киркенг саяалдарың бары-
малап тургаш, ийи тала-
ларың яролут чөпсектери
50 хуу кызыраарың прин-
ципи болу-чогур-биле
ажыгларың, ол мышкан Ев-
ропада ортумак ыракшыл-
дыг ракеталарың талаа-
биле тускай дугуржууны
чедип аларың ийден
киржикчилериниң, кылга-
лы болдурбааның дөмөшкө
бар алдырагга депшигке
дүрген чедип аларың чуту-
лап, олар санап көргөн. Бо-
таргына алар хулап-чө-
күскен кутулданың контро-
лун доштик хемчеглериң ол
дугуржуушкунарың ажал-
дап кылдыра, дүштүр ду-
турар.

Женевега чутулажыш-
кыныңа кержүдериң бол-
гаш алаа көрүңде айты-
ргаларың кичөөңгө алды-
шкан, яролут аймакка ээ-
лөдүр талаа-биле төптөр ду-
галында айтыргың эксперт-
тер дегилеңгө өөрениң кө-
рүңе ийи талаар чөш-
решкен. Совет-америк дорт

Атомнуң энергия талаа-
биле делегей агентствон
бажыгларыңа болгаш ма-
гдылдарың болдурбааның
чорудар талаа-биле оң
ажыл-чорудуларың ийи та-
лаа дегилең, а ол мышкан я-
ролут энергияны таймил-
лаанга хулап-чө-
күскен кутулданың моон соңга-
раа ийи бөр. Яролут боо-
чөпсекти непертепезиниң ай-
тыргаларың талаа-биле
ажыл-херекти болтам ботту-
дүштүр болгаш совет-америк
чорукчу бажыгларың калы-
палыг-даа хулап ол бо-
лур хемчеглер кирип турар
болгаш күштү ажылаазың
ийи принципи тодаргалар
база ону доштик болдурар
турар документиң хулап
аларың эрежок чутула-
зы олар бадытканнар.

М. С. Горбачев болтам

талаага чөшөрөжип турар.
Японияның чалаа-биле ка-
ды ажалдап турган Ожмок
океаның соңу кезеге
ужуушкунарың аймак
чок чорун бажыгларыңың
талаа-биле элзон хей хем-
чеглер дугайында Совет Эви-
ленин болгаш Каттышкан
Штаттарың дугуржуу ала-
галың база амгы үеде
олары болдурбааның чоруд-
арың талаа-биле хемчег-
лери ажалдап кылганы
ийи удуруткучу сеткил ха-
нышкының биле демедел-
ген.

СССР-ниң болгаш АКШ-
тын делегацияларың агаар
харылааларың катп тургу-
зар согула-биле чутула-
жышкыныңа эгелөөни
олар демеделгенер. Чоокчу
үеде ол талаа-биле ийи та-
лааның аразыга ажыктыг
дугуржулганы чедип аларың
күткенниң дугайың ийи
удуруткучу медегеленер.

Алаа холбаттыр Нью-Йоркка
болгаш Киевке кол коюула
чөпскериң хары улаа ажал-
дарың дугайында дугуржу-
ла чедип алдыганы.

Каттышкан шикчилериниң
болгаш практиктиг хемчег-
лериң ап чоруду тургаш, де-
легей ужу-дуулажы согула-
ны күтүскенге — долган-
ды турар бодушту камта-
лаарың салышкын кылар
деп талаага дугуржушкан. Бо
талаа-биле күштү бооп ту-
рар совет-америк дугуржу-
лаң алаа дарааында чыл
дугуржула Москвага болгаш
Вашингтонга кады ажал-
жыганың тодаргай програм-
маларың талаа-биле кон-
сулдаларың эрттирген.

Согулааларың болгаш ха-
рылааларың, оң иштиде
эртемниң, өөредилгениң, ме-
дициның болгаш спорттун
чамдык адыраларың олар-
ның чамдык чаа хемчеглери
калбартарың эрежок чу-
гулажың дугайында ийи
удуруткучу чөшөрө-
жөн. Өөредилге талаа-биле
солчулааларың хөжүдериң
ге, аге болгаш ортумак шко-
лаларга бажылаарыңа ма-

кромыктерлериниң дуу-
зы-биле өөредилге програм-
маларың ажалдап кыла-
рыңа кады ажалдажыла
дугайында, АКШ-ка орус
ылды, СССР-ге аялган ылды
өөрениргеге ийи бөр
талаа-биле хемчеглер, совет
болгаш америк элдер өө-
редилге черлериниң хама-
рышкан кафедраларыңа
төгү, культура, экономика
талаа-биле тускай курстары
номчуур кылдыр проф-
фессорлары чыл бүрдө ар-
гыштырар, бойдус, техника,
нитилел болгаш гумани-
тар эртемнериң талаа-биле
эки өөредилгелер студент-
терге стипендияларын өө-
редилге чымып хуула-
ада кылдыр хуула-
лаа бөр, спорттун аял-
дыр хөжүдериң талаа-биле
дектаамал маргалааларың
чорудар, спорт маргала-
дарың дугайында тилкел-
чөвүлелер болгаш еске-
дүлдерин дугайында чу-
гаа болуп турар. Рак аары-
гыңа удуруткучу дөмөшкө
биле кады ажалдажыла
катп элдериниң ийи тала
дугуржушкан.

Ийи дөмөшкө солчулааларың
тодаргай программаларың
ажылдап кылдыр чурт-
тарың калыпалы-даа хама-
рышкан организасталарың
дагып турар. Алаа үндө-
лөш, ажалдап кылдыр про-
граммаларың ийи чурт-
тарың удуруткучуларың да-
рааында болуу ужура-
жышкының үезинде чу-
галалың көр.

Башкартырар термояд-
ор ситегте тайбың согу-
ларга ажалдарың ула-
ганга ажалдарың улау
ужу-дуулажы ийи удурут-
кучу оналдар демеделген
болгаш энергияны херек
кырында ээртенимсе уиер де-
зүи бүтү кижи төрөткениң
ичтай чорутууга ону
чедип алар талаа-биле де-
легей кады ажалдажы-
лазы практиктиг бүтү та-
лаага хөжүдериң чутула деп
санаалар.

М. С. Горбачевтун Женевадан чорупканы

СЭКП ТК-ның Чингине се-
кретари М. С. Горбачев но-
ябрь 21-де Женевадан чоруп-
кан. Хулаптуу совет алачыга
алдар кылдыр СССР-ниң бол-
гаш Швейцарияның курне
туктарың аэропортка кел-
ген. Самолет чалааның чин-
гине М. С. Горбачевтун
Швейцария Конфедерацияны
Президенти К. Фургер
үдүн, Швейцарияның даш-
тыкы херектер департа-
ментиниң начальниги П.
Обер, СССР-ниң Швейцар-
ияда элчини И. П. Иппо-
литов, КНО-нун салбарының
болгаш делегацияны Женевега
эске-даа организасталарың
ийи чамында СССР-ниң до-
ктаамал төлөөлөкчү М. Д.
Ситенко, эске-даа швейцар
болгаш совет албан ижиле-

М. С. Горбачевтун Прагада чедер бергени

ПРАГА, ноябрь 21. (СЭТА).
Варшава Керөөниң кир-
жикчилери курнеулериниң
акы-дуңа партияларың
Теп Комитеттериниң чинги-
не болгаш бирги секретари
ларың ужуражышкыны
киржикчилер биле СЭКП
ТК-ның Чингине секретари
М. С. Горбачев Прагада ба-
гуң чедер берген. Оң-биле
кады албаның кижилери
— СЭКП ТК-ның Политбюро
кежигүү, СССР-ниң дашты-
кы херектер министри Э. А.
Шеварнадзе, СЭКП ТК-ның
Президентиң чалааларың
А. Н. Яковлев, СЭКП ТК-ның
Чингине секретари дуула-
акчы А. М. Александров олар ба-
за мида чедер берген.

Аэропортка М. С. Горба-
чевтун ЧКП ТК-ның Чингине
секретари Г. Гусак, ЧКП
ТК-ның Президиумунун ке-
жигүүнери В. Билак, К. Гоф-

Уткул келгенниң аразы-
га Прагада Москваның
Хукуң эртерери-биле хол-
баттыр ылда барган СЭКП
ТК-ның Политбюро кежигүү-
нү, СЭКП-ниң Москва ХК-
ның бирги секретари В. В.
Гришин, ЧССР-де СССР-ниң
элчини В. П. Ломанкин бар
турган.

Женевега дээди деңнелге ужуражышкының доозулганы

СЭКП ТК-ның Чингине
секретариң болгаш АКШ-
тын Президентиң ужура-
жышкының доозулганы
ноябрь 21-де болган. Делегация
Женевега паралага төүтү
М. С. Горбачев болгаш Р.
Рейган чедип келген. Дөдө
дегилеке ужуражышкыны
киржикчилер совет болгаш аме-
рике албан кижилери, Швей-
царияның база Женеваның
эрге-чатыраларың тө-
лөөлөкчилер, радионун, те-
левидениниң болгаш пар-
лаагың хей салык кор-
респонденттериң алаа ту-
ган.

Швейцар Конфедерацияны
Президенти К. Фургер
аулаады ажалык. Ийи
чурттуң удуруткучуларың
ол мида чедип чутулаан:
Женевега ужуражышкыны
нар доозулганың алаа-
ды ажалдарың дууң дүң
меддел дилөөн Силер. Си-
лериң араарга эки би-
чипкының тургушту-
рунга еске бүтү чурттар
мышкан, сонуургаалыг бол-
гаш уткуң, хулап алган
чурттуң төлөөлөкчиз болуп,
ажылдыкыны кылып тур
мен.

Чутулажышкының ала-
ның үндөшкөн документи
бадытканга шаянда. Женеве-
га чоруктарың күтөөзүң
Силер. Бичагаш бо алаа
Силерниң дир. Бистин иле-
гелериясы, бистин бодал-
ларың, бистин дуулазы ууу
хуулаа чөптүг тайбыны
як сеткилдиг дилеп тыварың
када кезеде Силер-биле
кады болур дээриниң мича-
гаш чутулаар бодай-дыр
мен.

Оң дарааында М. С. Гор-
бачев чуве чутулаан. Оң
чутулааның кады улуг
ажылды кылдымыс. Бистин
чурттарың аразында
харылааларың болгаш де-
легейде амгы байдалың эң
улуг чамдык айтыргаларың

тодаргай, хандыр, дорту-биле
болгаш ажит-чажыт чока
чутулажып көрдүгүс.
Шинтирээр бистин ужура-
жышкының болгаш еске-
даа чурттарың улауларың
иң эрге-ажыктарыңа дорт
хамаарыгалай айтыргы-
лаң чутулажып көргөн бис.

СССР-ниң болгаш АКШ-
тын аразында харылааларың
экижидер, яролут дайың
калдыганы аймакка ээ-
лөдүр талаа-биле төптөр ду-
галында айтыргың эксперт-
тер дегилеңгө өөрениң кө-
рүңе ийи талаар чөш-
решкен. Совет-америк дорт

Бис оң дугайың бодуштуң
улуу-устуң мурунуга болгаш
делегейниң еске улауларың
мурунуга бодуштуң хары-
салганың дуу-биле
бадыт меделеп тур бис.

АКШ-тын администрация-
ның талааында база-ла
кылдыг харысалгалыг болу-
рун дыма күтээр ийи бис.
Бичагаш бо хуниерде Женевега
кылган ажит-чажыт курут
бис ийи.

Бистин ажылымыска эки
байдалдарың тургусканы
дөш Швейцарияның чалаа-
га сагыш-сеткилдиг ханы-
аңдалар өөрүп четтиришкени
түпкүлүндө илердирин
кузелим.

Р. Рейганга сөз берген.
Эйлек хулап алганы база

үрө-түңнелдиг чутулажыш-
кыныңа үндөшкөн тургус-
каны дөш Швейцарияны
чоунага бодуштуң хуула
ханы-биле өөрүп четтире-
ниң болгаш бүгү амери-
каның өөрүп четтире-
ниң илергелериниң чөш-
рөп көрүң.

Улаулар аразыга тайбы-
га болгаш бот-боттарың ба-
дычирте ийи боттарың шад-
да бөр тилептиг чачымы
силерде бар. Силерниң хо-
райлар — делегей чутула-
жышкыныңа ийи боттарың
болуп турарыңа чор-
галарың болуп силер. Бича-
гаш база катп Швейцар-
ияның чалааны болгаш Же-
неваның чурттарыңа
улуу-биле өөрүп четтир-
ген.

Сөүлү ийи хуида хей
чүдүдериң кылдыр чедип
алдымыс. Каттышкан Штат-
тарың болгаш Совет Эви-
ленин аразында харылаа-
ларга чаа үндөшкөдү кы-
лырың оралкыг Женевега
чедип келген мен, ону кы-
лырың чедип алган бис.

Бистин харылааларымыс
бүтү адыралыңа хама-
арышкан тодаргай чуту-
лажышкыныңа Чингине
секретари М. С. Горбачев-
биле кылдымыс. Шы угламыш-
кыныңа биле бар чорутуу-
уска бээрүр мен.

Бистер бөгүр эртен чарла-
тыр ужурут калы кылган
Медегелде таймилыраткы-
ган бетти чикжит калдым
ажыктыг түңнелерин чедип
алган бис. Яролут боо-
чөпскетиң болгаш бистин
чутулажышкынымыс т а
ажылды дүгүдериңге чө-
шөрөшкөн, бистер, дээр
М. С. Горбачев-биле кады
боттарымың нити ха-
рысалганың тайбыны
бажыгларыңың талаа-
гыңа улаады бис.

Бистер Каттышкан Штат-
тарың биле Совет Эви-
ленин аразында улам бед-
деринге харылааларың тур-
гусканы чедир ажалды эре-

бис бө?

Ында чурттар турар ула-
тар боттарың салык-чо-
лун даштыкылар холба-
лашкын чокаа хосту
таарай алың, ол дугайың
бистин дугуржуу алганымыс
келер чыла ужуражыш-
кының үезинде хөжүдү
болуруус ийден болдурар
ужурут.

Женевега келерим муру-
нунда бистин харылааларың
мыска бээрүрүңиңиң
бажыгларыңың эрежок
чутулазы хей удаа чуту-
лап келген мен. Дөдө дең-
нелге ужуражышкын үе-
зинде ажит-чажыт чок бол-
гаш боттүг бедделер ол чо-
рудуларың кезе болуу. Чи-
чалаа-да бот-боттарың
ауу-биле бээрүрүңиң чүлө
өс кырыңа эвес, а херек-
терге үндөшкөн турар
ужурутуңа Чингине се-
кретари М. С. Горбачев мөң-
бө чөшөрөжирине бээр-
роор мен.

Орток үезиң дугуржула
чутулажышкынар сто-
лунга Каттышкан Штаттар-
ның салган бүтү санаалары
ол болал чыгыс кылдыр
калтыртып турар. Келер
үеде бистин ужуражыш-
кыныңа дугайың ол ба-
рымда-биле шинтиркен
көр алаар?

Женевега ужуражышкыны
дугайында бээрүт от-
чөт чүлө элзон каш айлар,
хары-даа чылдар болгаш
көстүң келер. Бичалаа-да
бис калдыг айтыргаларга
хары бээрүңиң эрежок чу-
гулазы билер бис: шаап
калдаашкының боо-чөп-
сөү-биле кызыраарың хө-
роонге боттарымың кат-
тыштырарың бис бе азы я-
ролут боо-чөпсөк чок кам-
тал кужуче шикчил кире-
бис бе, бирер чутулаарга,
бистин дегилеңгө ула-
ны аймак чок болдурар
системаларже шичип кире

(СЭТА).



МОСКВА. Сурагыр өртемдөө, хирург болгон башкы И. И. Пироговдун төрүтүгүнүнүн 175 жыл болуп турар. Наймсалыкка эң уятуу өрөөндөгү чөйрөнүн бирөөсүнө — Күрүңдүн уятуу медицина институтуна оң адис шагда-ла тымыска.

Медициналык эң чутула уламышымыздын талашына ишчилердин институтун аялдамалары чорудуп турар. Медицина өртемни байыткан элзон каш аялдамаларымыз өртемдөөнү кылат.

Институттун үш салбырларында — эмнеге, медицина биология болгон педиатрия факультеттеринде чеди мүн беш чүс студенттер өрөөнүп турар. Олар боттарын өрөөндөгүлөрүн хей нурууун калкы камгалайын албан чөйрөсүнө практикалан эртерип турар. Институттун өрөөндөгү кафедралары наймсалыктын хей эмнегелеринде аялдамалары. И. И. Пирогов аттыг студенттер институтунда келир үшүн эмчилер өртем аялдын кылып турар.

ЧУРУКТА: (салагай талаада оң талаада) өртем аялдамалары И. С. Мейснер, улуз ижнеер А. М. Пименов, улуз өртем аялдамалары биология өртемдөөнүн кандидаты Ю. В. Тихонов, факультеттер аразынын лаборатория комплексиин улузукчуу медицина өртемдөөнүн доктору профессор Р. Т. Тогозов.

А. МОКОВКИНИН ФОТОЗ.

ЫРААЖЫ КЫСТЫН ЧЕДИИШКИНИ

Бо чылдын октябрыда Краснодар хоорайга болуп эркен улузтун ырларын күтүсөдөгүлөр Бүгү-россиянын үшкү конкурсуна Тывада Людмила Намчылак ийги чөйрөнүн лауреады болуп, жюринын үнелелин алган. Орус, бурат, моол болгон индонезия ырларын күтүсөдөгүлөр Ирма Юнзем аттыг ховар, бедик шаңалдык база алаа тымыска. СССР-нин улузтун артизи И. Юнзем Тывага 1940 чылда чоруп турган, аякка хей тыва ырларын өрөөнүп, бижиң ап, боду күтүсөткен.

Анык маражынын дугайында РСФСР-нин улузтун артизи, сурагыр композитор Григорий Пономаренко чылгы сөстөрүн чуталаал, алаа чогаалдык чедишкенини күтүсөт. «Улузку чогаалдыкка, ырларга бердинген кижилер көстүп элзон турары өрөөнүчү-дүр-деп, ол «Правда» солууну корпорсөдөгүлөрүн дамыткан. — Людмила Намчылактын чогаалдык дилешкенини деткири чутула».

Шынал-ла, улузтун ырларын, чоңуун чогаалын непердип, өрөөнүп чоруп анык кижилер бүтүн ховар. Чамдык чүгө эстрада, ВИА джир болгай.

Тыва музыка културазында база бир чаа ат тыттып турары бисе өрөөнүчү болуру чуталаал. Людмила Намчылактын ырлар турары тыва ырлары республика радио-зунга база бо-ла күтүсөткен боор.

Анык маражынын ада-лези Кызыл районун Кара-Хаак суурда аялдамал, чурттап туралар. Ачазы — Окан-оол Кыргысевич Намчылак, аазы — Татьяна Аракчаева Намчылак, каймык-ла башыллар.

Людмила Москанын Гнесинер аттыг музыка институтуна өрөөнүп турар.

С. БАИР.

Сүмелер СОКТАР ДУГАЙЫНДА

Яблоко согу эң-не сурагыр соктары бирээ. Ол аялдамалар чигирин аялдамал, суу-сакка ижерге калчон чагай. Бизда организмге дуузалыг хей витамин бар. «С» витамин, дус, калий, магний, фосфор, демир болгон яблоктын, лимонун дээш еске-даа организмге кыскалар-биле байлам. Бо соку ижерин кижилер бүүзүңгө сүмелер турар, малайга урууларга болгон чүрөк-дамыр системасы, халы четпес, кыскалар чавыс аарыг-лыг улуска кыска дуузалыг.

Томат согула «С» витамин, каротин, «В» витаминин бөлүтү бар, ичиндегү бүүз улуска ижерин сүмелер турар. Чүрөк-дамыр аараанда, аялдамалары, витаминдер бар. Виноград согу чүрөктүн шыганын аялдамаларында, дустуг сүтүнү эргилдешинге, өкүнүп, баар, бүүрөктөр аялдамалары.

Виноград согу үнелиг аш-чөмөгө хамарыш-пышкан, эм шынарлыг болуп турар. Бизда углеводтар (глюкоза, фруктоза), организмге кыскалар (вина, яблок), минералдыг бүүрөктөр (калий, кальций, демир, магний, марганец), «С» витамин болгон «В» витамин витаминдер бөлүтүп бар.

Виноград согу чүрөктүн шыганын аялдамаларында, дустуг сүтүнү эргилдешинге, өкүнүп, баар, бүүрөктөр аялдамалары.

Виноград согу чүрөктүн шыганын аялдамаларында, дустуг сүтүнү эргилдешинге, өкүнүп, баар, бүүрөктөр аялдамалары.

Виноград согу чүрөктүн шыганын аялдамаларында, дустуг сүтүнү эргилдешинге, өкүнүп, баар, бүүрөктөр аялдамалары.

Виноград согу чүрөктүн шыганын аялдамаларында, дустуг сүтүнү эргилдешинге, өкүнүп, баар, бүүрөктөр аялдамалары.

Виноград согу чүрөктүн шыганын аялдамаларында, дустуг сүтүнү эргилдешинге, өкүнүп, баар, бүүрөктөр аялдамалары.

Виноград согу чүрөктүн шыганын аялдамаларында, дустуг сүтүнү эргилдешинге, өкүнүп, баар, бүүрөктөр аялдамалары.

Культура болаш амыдырал

Бүрүңгү музыка херекселдеринин ансамблдери Казахстанда сөөлү үдө дымка нештереней болуп бар чыдар. Ол профессионал болгон музыкага хандыктыг кижилерин ансамблдери бурун шагын аялгаларын күтүсөтүп турар.

Улузтун ол шамагына аяк чотуулаа согуураал аяк чотуулаа келген ирри? — Каазах ССР-нин культу-министри Жексембек ЕРКИМ-БЕКОВТАН мындай айттыр-гын: ИМА-нын көпөсөдөгүлөрү Резмира ВОЩЕНКО салган.

Бодамык, эртемниң төөгү, этнография, искусство-ведение дымка шыкаш адырларынын улам ийгилик хөгжүдөшкө боор, олар каазах улузтун улаң-бодал болгон материалдыг кул-туразынын буруңгү төөгү-зүн шийчлеп тура, ийги-ликке чыгып турар.

СОВЕТ БАЛЕТТИН ЧОРГААРАЛЫ

Майя Плисецкая танцыларга — байырлап-биле дөмөй болуп, СССР Зелилинин Улуз театрынын ноябрь 20-де болгон ол антрисаның чогаалдык нежээни чогуна ымыг байыр-лап боор эртен.

Ол хун шыгаргангай балерина, СССР-нин улузтун артизи, Ленинин шаңалдык лауреады Социалистик Күш-ажылдык Маадыры ат-биле бир-ле дугаарында көрүнчүлөр мурнунга ойногон. Төрзөн чурттуң ыңдыг бедик шаңалдын аңа совет хореография уран чүүлүнүн хөгжүүрүнө улуз ачы-хазыяны дээш тымыска. Артист аңа хобаштыр чөй-гө чедишкенини хулзуп ап турган, буруну-биле чоң-га бараалгаттыган бодунуң чогаалдык аялдын ийчээр үнелеп көрүп турарына кызыгар чок чоргаарларынын чуталаал.

Майя Плисецкаянын бүгү амыдырал-чуртталгазы Улуз театр-биле холбошкан. Ол ат-сурагыр сценанага дөртөн амыг чылдын ишинде классиктиг омур-хейрлерин Одетта — Оллилияны болгон Китрины, Раймонданы болгон Джулеттаны, Лауренсияны болгон өлүп чыгаруу Нуу кушту утундуурабас кылдыр ойноп күтүсөтүлгөн. «Анна Каренина» болгон «Чай-ка» деп ийилер XX чус чылдын балейини аялдамаларыны боор, оларда танчычы чүгө ол рольларынын күтүсөдөгүлөрү зөөс, харын база оларын тургузукчуу боор турар. Талантынын ол ийи талазы артисттин чаа аялды-биле база чалынындары илереттинген — А. Чеховтун «Ыттыг дама» деп чөчөн чутуузына үндөшкөн Р. Шеринин балейини баштайгы көргүзүү-биле юбилейлиг нежээ амыттыган.

УЛУСТУН ААС ЧОГААЛЫНГА СОНУУРГАЛ

Чүүлдерин тып ап турар. Он амыг чыл буруңгаар Казахстандын мурнуу тала-закта Оттар деп буруңгү хоорайын казып тура, архе-ологтар хейри болгон хем-чөли-биле улуз чуртталга-тын үш үтүгү хей херексел-тин аялган. Ол саксыр-лап алаар буруңгү музыка херексел болгон. Сөөлүдө республиканың еске дөмө-көрүлгөндө шаңалдыг херекселдерин элзон каш оң хейрлерин база тымыска. Оларны каазах улузтун му-зыка херекселдеринин Ал-ма-Атада музейинде дөмөгөн. Специалистер оларын сеп-теп, чарткан. Ук херексел-дерин чамдыктарын бурун шагын аялгаларын чамдык-тын аял-чорукчулары-нын бижимелдерин болгон Чөчөн чүктүн шыгаргангай бодалчызы Аль-Фарабинин «Музыка дугайында» улуз трактатында бижөөннү ёзу-гаар каттап кылган. Ада-өг-түрүлгөндө артып калган эвеш эвеш херекселдерин кээ-дө чуртталга музейге экичелгенер.

Шагда-ла утундурган тур-ган херекселдер ам ырлап эгелен, харын-даа мурну-ла шыкаш айтк-аңгыда эвеш, ансамблдере болгон ор-кестрлерге. Октябрь револю-циянын мурнула каазах кышкы кижилер колдуула чаңгыстап ойнар турган болгай. Бичан каазахтар дө-лөт културазында коор-ук, музыка талазы-биле билгилер алып аргалы чок турган, а улузтун аас чога-ал чүгө боттары өрөөнүп алган салым-чаанын кы-жилерин ачынында хөг-жүүр аргалыг турган. Совет үдө улус классика уран чүүлүнү чедишкенини шийгөдөп ап, олар-биле чаңгысчан национал чүүл-дерин байыр аргалыг бол-ган.

Оң чижээ—50 чыл бу-руңгаар тургустунга улуз-тун хөгжүү херекселдеринин Курмангазы аттыг ака-демиктиг оркестри болуп. Национал профессионал му-зыканын үндөшкөндө Ах-мет Жубановтун эгелеш-кени-биле алаа сайырды кылган дөмбөлөрүн болгон коллектив Европаның Коллестра. Азиянын дымка хей чурттарында чедишкенин ойноп чоруп турар, ол улуз-тун аялгаларын, амыг үе-ниң каазах композиторлары-нын бижөөннү симфония чо-гаалдарын пропагандалап, дөмөгө классиказын — Бетховенин, Моцарттын, Брамстын, Чайковскийн, Рахманиновтун, Прокофьев-тин, Шостаковичинин чога-алдарын бедик уран дөмөгө күтүсөдүп турар.

— Элзон каш чыл буру-нун хөгжүү херекселдеринин Курмангазы аттыг ака-демиктиг оркестри болуп. Национал профессионал му-зыканын үндөшкөндө Ах-мет Жубановтун эгелеш-кени-биле алаа сайырды кылган дөмбөлөрүн болгон коллектив Европаның Коллестра. Азиянын дымка хей чурттарында чедишкенин ойноп чоруп турар, ол улуз-тун аялгаларын, амыг үе-ниң каазах композиторлары-нын бижөөннү симфония чо-гаалдарын пропагандалап, дөмөгө классиказын — Бетховенин, Моцарттын, Брамстын, Чайковскийн, Рахманиновтун, Прокофьев-тин, Шостаковичинин чога-алдарын бедик уран дөмөгө күтүсөдүп турар.

— Элзон каш чыл буру-

Оң чижээ—50 чыл бу-руңгаар тургустунга улуз-тун хөгжүү херекселдеринин Курмангазы аттыг ака-демиктиг оркестри болуп. Национал профессионал му-зыканын үндөшкөндө Ах-мет Жубановтун эгелеш-кени-биле алаа сайырды кылган дөмбөлөрүн болгон коллектив Европаның Коллестра. Азиянын дымка хей чурттарында чедишкенин ойноп чоруп турар, ол улуз-тун аялгаларын, амыг үе-ниң каазах композиторлары-нын бижөөннү симфония чо-гаалдарын пропагандалап, дөмөгө классиказын — Бетховенин, Моцарттын, Брамстын, Чайковскийн, Рахманиновтун, Прокофьев-тин, Шостаковичинин чога-алдарын бедик уран дөмөгө күтүсөдүп турар.

Оң чижээ—50 чыл бу-руңгаар тургустунга улуз-тун хөгжүү херекселдеринин Курмангазы аттыг ака-демиктиг оркестри болуп. Национал профессионал му-зыканын үндөшкөндө Ах-мет Жубановтун эгелеш-кени-биле алаа сайырды кылган дөмбөлөрүн болгон коллектив Европаның Коллестра. Азиянын дымка хей чурттарында чедишкенин ойноп чоруп турар, ол улуз-тун аялгаларын, амыг үе-ниң каазах композиторлары-нын бижөөннү симфония чо-гаалдарын пропагандалап, дөмөгө классиказын — Бетховенин, Моцарттын, Брамстын, Чайковскийн, Рахманиновтун, Прокофьев-тин, Шостаковичинин чога-алдарын бедик уран дөмөгө күтүсөдүп турар.

— Элзон каш чыл буру-

Оң чижээ—50 чыл бу-руңгаар тургустунга улуз-тун хөгжүү херекселдеринин Курмангазы аттыг ака-демиктиг оркестри болуп. Национал профессионал му-зыканын үндөшкөндө Ах-мет Жубановтун эгелеш-кени-биле алаа сайырды кылган дөмбөлөрүн болгон коллектив Европаның Коллестра. Азиянын дымка хей чурттарында чедишкенин ойноп чоруп турар, ол улуз-тун аялгаларын, амыг үе-ниң каазах композиторлары-нын бижөөннү симфония чо-гаалдарын пропагандалап, дөмөгө классиказын — Бетховенин, Моцарттын, Брамстын, Чайковскийн, Рахманиновтун, Прокофьев-тин, Шостаковичинин чога-алдарын бедик уран дөмөгө күтүсөдүп турар.

Оң чижээ—50 чыл бу-руңгаар тургустунга улуз-тун хөгжүү херекселдеринин Курмангазы аттыг ака-демиктиг оркестри болуп. Национал профессионал му-зыканын үндөшкөндө Ах-мет Жубановтун эгелеш-кени-биле алаа сайырды кылган дөмбөлөрүн болгон коллектив Европаның Коллестра. Азиянын дымка хей чурттарында чедишкенин ойноп чоруп турар, ол улуз-тун аялгаларын, амыг үе-ниң каазах композиторлары-нын бижөөннү симфония чо-гаалдарын пропагандалап, дөмөгө классиказын — Бетховенин, Моцарттын, Брамстын, Чайковскийн, Рахманиновтун, Прокофьев-тин, Шостаковичинин чога-алдарын бедик уран дөмөгө күтүсөдүп турар.

— Элзон каш чыл буру-

Оң чижээ—50 чыл бу-руңгаар тургустунга улуз-тун хөгжүү херекселдеринин Курмангазы аттыг ака-демиктиг оркестри болуп. Национал профессионал му-зыканын үндөшкөндө Ах-мет Жубановтун эгелеш-кени-биле алаа сайырды кылган дөмбөлөрүн болгон коллектив Европаның Коллестра. Азиянын дымка хей чурттарында чедишкенин ойноп чоруп турар, ол улуз-тун аялгаларын, амыг үе-ниң каазах композиторлары-нын бижөөннү симфония чо-гаалдарын пропагандалап, дөмөгө классиказын — Бетховенин, Моцарттын, Брамстын, Чайковскийн, Рахманиновтун, Прокофьев-тин, Шостаковичинин чога-алдарын бедик уран дөмөгө күтүсөдүп турар.

Оң чижээ—50 чыл бу-руңгаар тургустунга улуз-тун хөгжүү херекселдеринин Курмангазы аттыг ака-демиктиг оркестри болуп. Национал профессионал му-зыканын үндөшкөндө Ах-мет Жубановтун эгелеш-кени-биле алаа сайырды кылган дөмбөлөрүн болгон коллектив Европаның Коллестра. Азиянын дымка хей чурттарында чедишкенин ойноп чоруп турар, ол улуз-тун аялгаларын, амыг үе-ниң каазах композиторлары-нын бижөөннү симфония чо-гаалдарын пропагандалап, дөмөгө классиказын — Бетховенин, Моцарттын, Брамстын, Чайковскийн, Рахманиновтун, Прокофьев-тин, Шостаковичинин чога-алдарын бедик уран дөмөгө күтүсөдүп турар.

— Элзон каш чыл буру-

ДУУШКЕН БОЛУРУ ЧУГУЛА

бир аары-аржым, хай-халап-тан хейр-дүрүтүр үрелген-нерин сеткилин хомудалып болбас. Чамдыкта оларга медицина ачылыг дуузын чедирип-даа турар болгай. Кандыг-бир берге таарылдаа холга бодун ап билири чуту-ла. Мөөң үем, бир булду кем-ниг уруг турган чүе. Ол алаа-даа чалымас, еске ижи-өрүлгөн чылга калбас кижилер. Спорттук ойнаагы кижилер таандылар, кезгелерде бо-ла ойнап хитлор. Ол чүд дөмөгө шынал-ла бодун боду башка-рып билер, турт-буудуштук, тура-соруштук чорук-тур.

Кижиниң чөйрөсінде чет-пестерин баш дүгү, ийиң-хем база чаап, чажыгар болгай. Буттары дорт эвештерге чок-лак эдиктиг хейтер, чидиг өңгүр ийилер, уктар кедери таарымчалыг эвеш, кескү алаар. Биздинларга хейти таарымчалыг кедери сүмөлө-чүгүл.

Кижиниң чөйрөсінде бот-болгон шимчээшкенин беэни ону аян килер. Чүе чутала-лап турган салазын кожан-надым, стол шашкылары.

ол-бо артык шимчээшкенин кыллары таарыма чок. Сөз-лөр өмүтүн утказын бодалар чутула. Мөөң бо чуталап турар чүүлдерин колдуунда үстүк класстарын өрөөнчилерине-ге сүмө болуп сорулгаалыг. «Хейи көрүп танымаш, чалын билип чарыган» деп үзгөр сөс бар. Хейти кижилерин хар-назымында таарымчалыг кедери алаар. Ужун хар үеи херөөжөннөргө кескүлгөн, хей ийити чөйрө-сінде кедер хейи оларын 14—15 харыг уруугар чамдык үзгөп ийилер таарыл-галарга турар болгай. Биз-дин кыскаларга аялдамалар ижерге, ийиң билир чөйрө-сінде чалымаш сагыздар. Ол чүд дөмөгө ол хар-назым-га таарымчалыг артык каастан-галын уружу-дур.

Кижиниң чөйрөсінде бот-болгон шимчээшкенин беэни ону аян килер. Чүе чутала-лап турган салазын кожан-надым, стол шашкылары.

Кижиниң чөйрөсінде бот-болгон шимчээшкенин беэни ону аян килер. Чүе чутала-лап турган салазын кожан-надым, стол шашкылары.

ол-бо артык шимчээшкенин кыллары таарыма чок. Сөз-лөр өмүтүн утказын бодалар чутула. Мөөң бо чуталап турар чүүлдерин колдуунда үстүк класстарын өрөөнчилерине-ге сүмө болуп сорулгаалыг. «Хейи көрүп танымаш, чалын билип чарыган» деп үзгөр сөс бар. Хейти кижилерин хар-назымында таарымчалыг кедери алаар. Ужун хар үеи херөөжөннөргө кескүлгөн, хей ийити чөйрө-сінде кедер хейи оларын 14—15 харыг уруугар чамдык үзгөп ийилер таарыл-галарга турар болгай. Биз-дин кыскаларга аялдамалар ижерге, ийиң билир чөйрө-сінде чалымаш сагыздар. Ол чүд дөмөгө ол хар-назым-га таарымчалыг артык каастан-галын уружу-дур.

Кижиниң чөйрөсінде бот-болгон шимчээшкенин беэни ону аян килер. Чүе чутала-лап турган салазын кожан-надым, стол шашкылары.

Кижиниң чөйрөсінде бот-болгон шимчээшкенин беэни ону аян килер. Чүе чутала-лап турган салазын кожан-надым, стол шашкылары.

КИЧЭЭНГЕЙГЕ АЛЫР

Чыргаланды ортумак шко-лазынга ада-не хуралы бо-луп эртек. Ада-не комите-динин эртен өрөөндөгү чы-лында канчаар аялдамалар түнөп, өрөөндөгү-кижи-динде аялдамалар амыг не-гелдерге дүштүр чүгү кыла чогуураа дээрин то-дарады чуталаалар. Ху-ралаг СКП-К-нын ок-тябрь (1985 ч.) Пленумунун материалдарына хамар-шыштыр долчу илеткеди башкы З. С. Вилин кылган.

Школа реформазынын тала-зы-биле школада чамдык аялдамалар кылдынын турары демделгетинген. Устук кыскалар бо чаймы сов-хозка хой калдыжып, мал чөмөкчиге белеткедиге кижилер, картофель, тогалаары ажаашканын. Школа чаны-нын лагерин база аялдамал турган. Ада-иелер школа-биле харылаанын туудуп, херек апарган таарымчаларда ачы-дуузын база көргүзүп турганар. Ада-иелерге пе-дагогика талазы-биле тема-лар лекция, беседаларын чорудуп турган.

Школянын ада-не комите-динин чаа составын согуу-буушкан, уруулар дөмөгөн, школа реформазы-нын чутула айттырарын бот-талдарында ийилер дөмөгөн кижилерге дөмөгөн еске-даа чүүлдерге хамарыштыр моон сойгаар аялдамал улам өрөөнүп турганар чуталаалар. А. МАСКЫР, Тес-Хем район.

СПОРТ-СПОРТ-СПОРТ ШЫДЫРАА ХӨЛҮНГЕ

Кызыл хоорайнын бирги чери дөш шыдыраа мар-гылаады дооуулаа. Чемпи-онаттын составы эркен чылдарында-даа шы-дыраа болгон. Эр улузтун ара-зында бүртүктөгүлөр 28 шыдыраа чыгып ол бежи бирги разрядтын спортчу-лары. Оларын бирөөсү Л. Мохов республика чемпиону. В. Бузукмаев, М. Адыг-оол, Ч. Оюн дөш шыдыраа база кырышкан.

Шейдар система-биле тос салыг ойнаа. Маргылаа-дын эгелдиге салгыларда М. Адыг-оол, В. Асатов, Л. Мохов олар эки ойноп, чемпионатта белеткедиге кырышкан. Ушкун салгыда В. Асатов биле М. Адыг-оол хамарыштын кал, а Л. Мохов А. Ондарын уткаш, дөртүкүдө М. Адыг-оол-биле хамарышкан.

Удурланымчаларын салыг санында-ла удуш ап, Л. Мо-

хов оюнну баштап турган. Ол чедиң салгыда Ч. Оюн-биле тергеде удуш айттыг артка-да, артык оодут ор-гаш, хамарыштын ап шы-дыраа. Бичанган Л. Мохов тос салгыда 8 санын ап, эң эки түнөлдө көргүзүп, республика чемпиону адис сыпыкан.

М. Адыг-оол кымга-даа у-турбаан. Ол үш кижиле хамарышкан, 7,5 санын чыгарган. 6,5 санын Ч. Оюн үшкү черге үнгөн. 6-6 санын В. Асатов, С. Наскыл дөртүк, бежи черлерин утешкен.

Ийиң разрядтын шыды-раачыларда А. Ондар тилеткеге чүткүлдүг ой-наш. 28 кижиниң аразы-нда сөс дугаар чери ээлээр арталыг болган.

Херөөн улуз аразында 7 кижиле кырышкыг мар-гылаада Викторина Сарыг-уур удурланымчаларын шунтузун уткаш, бирги черин

алган. 1985 чылда шыдыраага Кызылдын чемпионатын кызылдарга болгон шап-налдыг черлерге үнгөнне-ге эртектер белектерин, хуудул бижиктерин хо-райын спорт комитети ты-мыска.

Чемпионат организастыг байлаага эркен. Ийил-даа спорт туугуларынын каттыгышкынын улуз-тукчуларына хамарыштыр (директору А. В. Назайилов) чамдык шунтуулгундиг са-налдарын И. Онуфрив, Л. Мохов болгон еске-лерде минерген. Чүд дөмөгө, шыды-раа кызылдын спорт, шыды-раа эргилдешин. Шыдыраа, шак чедишес.

Салгылаан чырып бууду-тун, шыдыраа улузун дө-рип, эргекчөк чутула дөрип-херекселдер-биле хамары-ныгеттинген турар.

Д. АРБАК.

ХООРАЙНЫН БИРГИ ЧЕРИ ДЭЭШ

Бокска Кызыл хоорайнын коман-да аял-биле болгон хуудула бирги чери дөш мар-гылаа № 4 профтехучили-щениң спорт залында болуп эртек.

51 килограмм чедир дең-гизе хушкен Валентин Хо-валыг 16 харым (школа коллегиясы оң улуз эки деп көргөш, ону улуз улуз маргылаада (эмчи-нин чөмөгүлөрү дөш шунтуул-гундиге Валентин чараш оюн-ну болгон тилеткеге чүт-күлдүг көргүзүп, бирги черин буудулдун-биле ча-лап алган. Пединституттун бирги курсузу Юрий Ми-хайлов Тес-Хемден дүржүл-галыг бирги разрядтын Сер-

гей Оюну каш талазы-биле ойноп ап, тилеткен. Хоорай маргылаадагы бирги болгон ийги черлерин алгы-лаан спортчулар удаас бо-лур республиканың бирги чери дөш маргылаада Кы-зыл хоорайнын адис камта-лап кижирлер.

Устүндө болуп эртен мар-гылаа-биле чергелештир хоорайнын «Спартак» эки тура спорт ийитилеги 14—15 болгон 16—17 харым оодлар аразында бокс мар-гылаадын база организаст-тап эрттирген.

14—15 харым оодлардан колдуунда-ла спортчу дөрип мергежил школянын өө-жөкчилери бирги черлерин алгылаа, а 16—17 харым-га четтөш.

ШЫДЫРАА. Шыдыраага команда талазы-биле дөмөгө маргылаадын дөртүк са-лымын соңгараткан аял-дамаларын улаштыр ойнаа-нын түнөлдөгө Смыслов би-ле Полугаев